פרזנטציה שיתופית – תוצר לדוגמה – צוות של שני תלמידים - עברית

פרטים אישיים

שם המפמ"ר:	ענת צידון
שם איש הקשר:	טליה אמודאי
תחום הדעת:	תנ"ך ממלכתי

ועידת בית הספר סדרת הרצאות מרתקות

אורי לוי, רחל לוי

קישור למצגת

הוסף תגיות + תגית1 תגית2

יחסים מורכבים במשפחות מורכבות

הקלד שם שאלון| סיפורי אבות

(הקלד את סמל השאלון|) 1212|

הקלד שם תת נושא| ליחסים בתוך המשפחה עשויים להיות השלכות הרות גורל

התשפ"ז

תיאור הנושא/הסוגיה/הדילמה

ההבטחה של אלוהים לאברם כי "וְאֶעֶשְׂךָ לְגוֹי גָּדוֹל "(בראשית י"ב, פסוקי ב')- שיהיה אבי האומה וההבטחה שאברם יחבוק בן משלו (בראשית ט"ו, פסוק ד') אינה מתיישבת עם עקרותה של שרי: " וַתְּהִי שָׂרַי, עֲקָרָה: אֵין לָהּ, וָלָד" (בראשית י"א פס' ל"). לאור אי התממשות ההבטחה ותחושת חוסר הביטחון בהתממשות ההבטחה אברם פונה אל אלוהים בהאשמה " הֵן לִי לֹא נָתַתָּה זָרַע וְהִנֵּה בֶן־בֵּיתִי יוֹרֵשׁ אֹתִי" (בראשית ט"ו, פסוק ג').בשל העובדה ששעון החול אוזל וההבטחה עדיין לא התממשה, שרי מחליטה לעשות מעשה. היא מציעה לתת לאברם את שפחתה הגר לאשה על מנת שתיבנה ממנה, ואברם יזכה לבן וכך תתממש ההבטחה שניתנה לאברם על ידי אלוהים. ואכן " וַיָּבֹא אֶל־הָגָר וַתַּהַר " אבל כשהגר הרתה " וַתֵּקַל גְּבִרְתָּהּ בְּעֵינֶיהָ " (בראשית ט"ז פסוק ד'), הגר מתנשאת מעל שרי, ומרקם היחסים בתוך המשפחה נפגם. שרי פונה לעזרת אברם לאור התנהגות הגר ואומרת לו "חֲמָסִי עָלֶיךָ אָנֹכִי נָתַתִּי שִׁפְחָתִי בְּחֵיקֶךָ וַתֵּרֶא כִּי הָרָתָה וָאֵקַל בְּעֵינֶיהָ יִשְׁפֹּט יְהוָה בֵּינִי וּבֵינֶיךָ", שרי טוענת שאברם גרם לה עוול ודורשת מאברם שיעמוד לצדה באופן בולט יותר. והוא מצידו אומר לשרי "הִנֵּה שִׁפְחָתֵךְ בְּיָדֵךְ עֲשִׂי-לָהּ הַטּוֹב בְּעֵינָיִךְ". שרי מענה את הגר וזו בורחת אל המדבר. בפרק כ"א אנו עדים לקונפליקט נוסף בין שרה להגר שפחתה וישמעאל בנה, שקרה לאחר לידת יצחק, שבעקבותיו שרה דורשת לגרש את הגר וישמעאל ואברהם עומד שוב באמצעו של הקונפליקט. היחסים המורכבים הללו גורמים להשלכות הרות גורל. בפרזנטציה נבחן את התנהגותה של שרה בפרקים: ט"ז וכ"א בספר בראשית

האם חטאה שרי ביחסה אל הגר וישמעאל?

ישנן שתי עמדות לסוגיה זו: האחת רואה פגם בהתנהגותה הבלתי מוסרית של שרי כלפי הגר ובנה כדוגמת **הרמב"ן,** הרואה במעשה העינוי של הגר חטא:" חטאה אמנו בענוי הזה, וגם אברהם בהניחו לעשות כן, ושמע ה' אל עניה ונתן לה בן שיהא פרא אדם לענות זרע אברהם ושרה בכל מיני הענוי" .

(רמב"ן על בראשית ט"ז פסוק ו' , https://kodesh.snunit.k12.il/comment/t0116_6.htm)

על פי הרמב"ן גם אברם שותף לחטא מפני שלא מנע משרי את עינוי הגר. שניהם נענשו על פי עיקרון הענישה "**מידה כנגד מידה**" שכן בהמשך צאצאי אברה ושרי יעונו על ידי צאצאי הגר.

העמדה אחרת נותנת לגיטימציה והבנה להתנהגות זו של שרי כלפי הגר ובנה והביקורת מופנית כלפי הגר אשר מרדה בגבירתה שרי, ולא ראתה בה כגבירתה ובכך פגעה בכבודה. כשפחה היא אינה יכולה לנהוג כרצונה ולכן התנהגותה כלפי שרי הייתה פסולה. **אלחנן סמט** אומר: "כך או אחרת, ודאי שהתנהגותה של הגר מגונה: לא זו בלבד שיש בה התאכזרות לאישה עקרה, אלא שיש בה גם כפיות טובה כלפי גבירתה, אשר נתנה אותה לאברם לאישה, ואשר בזכותה הרתה לו"

(אלחנן סמט, "ותענה שרי" - האם "חטאה אמנו בעינוי הזה"? ttps://www.daat.ac.il/daat/tanach/samet/b3-2.htm

אלחנן מטיל דופי בהתנהגותה של הגר ורואה בה התנהגות לא ראויה כלפי שרי העקרה, שהטיבה עימה בכך שנתנה לה להרות מאברהם.

ההתנשאות הזו על שרי, אינה מיוחסת רק להגר אלא גם לבנה ישמעאל אשר נראה:" ..מְצַחֵק" (כ"א פסוק ט'). בעקבות זאת שרה פונה לאברהם בדרישה:" גָּרֵשׁ הָאָמָה הַזֹּאת, וְאֶת-בְּנָהּ ". דבר בהעמיד את אברהם קונפליקט .

היבטים ופרשנות/עמדה/תובנה אישית

היבט ופרשנות/עמדה/תובנה אישית - אורי לוי
ציינו היבט כלשהוא מתוך הנושא/הסוגיה/הדילמה (כגון היבט כלכלי, פוליטי, היסטורי וכדומה) בהתאם לאשכול הנבחר. על כל חבר צוות לבחור היבט שונה.
(טענה) שרה לא חטאה ביחסה אל הגר ובנה. דעה זו מבינה ונותנת לגיטימציה להתנהגותה של שרי כלפי הגר ובנה. (טיעון= הסבר +נימוק+ ובסוס) הביקורת מופנית כלפי הגר אשר מרדה בגבירתה שרי, ולא ראתה בה כגבירתה ובכך פגעה בכבודה. כשפחה היא אינה יכולה לנהוג כרצונה ולכן התנהגותה כלפי שרי הייתה פסולה. כמו כן בעינוי הגר שרי פועלת על **פי חוקי המזרח הקדום**- חוק חמורבי: "כי ייקח איש אישה (שלא ילדה לו ילדים), והיא תיתן את שפחתה לבעלה, ותלד לו בנים, ואחר כך תשווה עצמה לגבירתה (כלומר: תתנשא על

גבירתה), גבירתה לא תמכור אותה, מפני שילדה בנים, אבל לעבדות תשיב אותה, ותמנה אותה בין השפחות ". (חוק חמורבי 146 , אנציקלופדיה מקראית, חלק ב' עמ' 782)
לפי חוק זה, שפחה המתנשאת מעל גבירתה, כעונש לא נמכרת לעבדות והגבירה יכולה להשיבה למקומה ומעמדה כשפחה ולהשיב לה כגמולה.
שרי התעלתה על עצמה, בנותנה את הגר לאברם כדי שייבנו ממנה, אך זו הרגישה כי היא יכולה להרשות לעצמה להתנכר לשרי ולהרגיש במעמד אחר ומתנשא מעל שרי. שרי חשה עלבון, והייתה במצוקה לכן היא פונה לאברם כדי שיעזור לה, אך הוא לא עושה דבר ומשאיר אותה עם תחושותיה והניכור שהיא חשה בהתנהגותה של הגר כלפיה.
בנוסף (הסבר נוסף + בסוס +ומקור חיצוני) ההתנשאות הזו על שרה, אינה מיוחסת רק להגר אלא גם לבנה:"ותרא שָׂרָה אֶת-בֶּן-הָגָר הַמִּצְרִית, אֲשֶׁר-יָלְדָה לְאַבְרָהָם--מְצַחֵק"(פרק כ"א פסוק ט') ופונה לאברהם בדרישה:" גָּרֵשׁ הָאָמָה הַזֹּאת, וְאֶת-בְּנָהּ: כִּי לֹא יִירַשׁ בֶּן-הָאָמָה הַזֹּאת, עִם-בְּנִי עִם-יִצְחָק". **רש"י** אומר: " אלא אין צחוק האמור כאן אלא לשון ירושה, שמשעה שנולד יצחק היו הכל שמחין, אמר להם ישמעאל שוטים אני בכור ואני נוטל פי שנים, שמתשובה שאמרה שרה אמנו לאברהם אתה למד וכו'".
(רש"י, על בראשית כ"א פסוק ט, מאגר ספרות קודש https://kodesh.snunit.k12.il/comment/t0121_9.htm)

על פי רש"י ישמעאל ציחק בשרה והתגרה בה במקום מאד רגיש אצלה בנה יצחק. בשל כך הרוויח ביושר משרה את הכינוי המזלזל "בן האמה" . ישמעאל מתנשא ומטיח בפניה את חוק הבן הבכור היורש " פִּי שְׁנַיִם, בְּכֹל אֲשֶׁר-יִמָּצֵא, לוֹ" (דברים פרק כ"א, פסוק י"ז) לכן כאשר שרה מגרשת את הגר ובנה ניתן להבינה ולא ניתן להאשים אותה בהתנהגות זו. לאור מה שהוצג , לדעתי, ניתן לקבל בהבנה את התנהגותה של שרה כלפי הגר ובנה.
(הסבר ונימוק) בפרק ט"ז שרי עמדה בסיטואציות קשות ונותרה לבדה בהתמודדות עימן .תחילה עקרותה העומדת בניגוד להבטחות שניתנו לאברם שאין היא יכולה לעמוד בציפיות ממנה. ההחלטה לרצות את אברם ולתת לו את הגר שיבנו ממנה, התגלתה כקשה מנשוא עבורה. על אף מצבה הנפשי הקשה, היא מוותרת על הזכות להיות אם שממנו יבנה עם גדול, ולהעניק את הזכות הזו להגר שפחתה. שרי פועלת ברגישות, בהוגנות ועל פי ערך **האנושיות** ובהתאם לחוק הנהוג במזרח הקדום לפיו שפחתה מותרת לאברם על מנת להיבנות ממנה. שרי לא ציפתה כי זו תתנשא עליה ותתפוס את מקומה לצד אברם אבי האומה. שרי עוברת ייסורים קשים גם מעצם מכך שאברם אינו מצדד בה ונשאר אדיש להתנהגותה של הגר כלפיה. שרי נשארת לבד לנהל את הסיטואציה שנוצרה, ולכן התנהגותה אל הגר היא להשיב במעט את כבודה האבוד ולהשיב את מעמדה כגבירה. חשוב להדגיש, שלמרות שהסוף הוא טוב ושרה הפכה לאם, יש לזכור שהיא אם לבן יחיד והדאגה לגורלו מובנת, הרי אין בעולם אהבה כמו

אהבה של אימא. וכאימא היא עושה הכול כדי שבנה יחיה מבוסס כלכלית ויהיו לו חיים טובים, לאחר מותה על פי ערך **המשפחה**.

היבט ופרשנות/עמדה/תובנה אישית - רחל לוי

ציינו היבט כלשהוא מתוך הנושא/הסוגיה/הדילמה (כגון היבט כלכלי, פוליטי, היסטורי וכדומה) בהתאם לאשכול הנבחר. על כל חבר צוות לבחור היבט שונה.

לדעתי, נפל פגם מוסרי בהתנהגותה של שרה כלפי הגר ושרה אכן חטאה ביחסה להגר , שכן גם אם אפשר להבין את העלבון שחשה בעקבות יחסה של הגר אליה, אין בכך כדי להצדיק את עינויה.

בבראשית ט"ז, פסוק ו', נאמר: "וַתְּעַנֶּהָ שָׂרַי וַתִּבְרַח מִפָּנֶיהָ", וכך נקשר העינוי לבריחתה של הגר בהיותה בהיריון אל המדבר. רד"ק, בפירושו לפסוק, מבקר את שרי על שהפריזה בשעבוד הגר, ומדגיש כי "אין ראוי לאדם לעשות כל יכלתו במה שתחת ידו". כלומר, סמכותו של אדם כלפי מי שכפוף לו אינה מצדיקה שימוש בלתי מרוסן בכוחו. ביקורת זו מתקשרת למושג **עבדות וחירות** מעמדה של הגר כשפחה מגביל את יכולתה להתנגד לשרי, ולכן דווקא פער הכוחות ביניהן מחייב את שרי לנהוג באחריות ובריסון. רד"ק אף מסביר כי הסיפור נכתב כדי ללמד את הקוראים מידות טובות ולהרחיקם ממידות רעות. חיזוק לגישה זו עולה מן ההקבלה שמציג **חיים חיון**, לפי תיאור דבריו, יש קשר בין סיפורה של הגר המעונה לבין סיפור שעבודם של בני ישראל במצרים ואנלוגיה זו מתבטאת בכך שבשני הסיפורים האל קשוב לסבלם של הנתונים לשעבוד: להגר אומר המלאך "כִּי שָׁמַע ה' אֶל עָנְיֵךְ" (בראשית ט"ז, י"א), ובסיפור מצרים אומר האל "רָאֹה רָאִיתִי אֶת עֳנִי עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרָיִם וְאֶת צַעֲקָתָם שָׁמַעְתִּי" (שמות ג', ז'). ההקבלה מדגישה את מצוקתה של הגר ומזמינה את הקורא לראות בה דמות סובלת הראויה לחמלה ולהגנה. המלאך, המשמש **שליח האל**, מביא אליה מסר המעיד כי סבלה נשמע, ורד"ק רואה בכך ביטוי לכך שהתנהגותה של שרי לא הייתה טובה בעיני האל. לאור הדברים, לדעתי, אפשר להבין את כאבה של שרה בלי להצדיק את מעשיה: הפגיעה בכבודה אינה פוטרת אותה מאחריות אישית ואינה מעניקה לה זכות לענות את הגר. דווקא מעמדה כגבירה מחייב אותה להציב גבולות מתוך ריסון ולשמור על כבודה של מי שנתונה למרותה.

מאחורי הקלעים תוכן מפורט ∇

∇ שקף 1

מאחורי הקלעים

עריכת שקף

***מטרת השקף**

"שער" המצגת

על מה ידובר בשקף?

כותרת הפרזנטציה: אברהם, שרה והגר*- יחסים מורכבים במשפחות מורכבות

* הערה חשובה: במצגת ובמקטעים אתייחס לשמו של אברהם (עם ה') ולשמה של שרה (עם ה') למרות שבבראשית ט"ז טרם שונו שמותיהם, והם נקראים אברם ושרי.

מה יופיע בשקף?

הרעיון הגדול עליו מתבססת הפרזנטציה:
ליחסים בתוך המשפחה עשויים להיות השלכות הרות גורל.
הבטחה, קנאה, כאב והחלטות הרות גורל

תוספות אמנותיות מתוכננות

∇ שקף 2

מאחורי הקלעים

עריכת שקף

***מטרת השקף**

אורי

פתיחה והצגת הרעיון הגדול

על מה ידובר בשקף?

הפרזנטציה תעסוק ברעיון הגדול, האם ליחסים בתוך המשפחה עשויות להיות השלכות הרות גורל?
הפרזנטציה תעסוק ביחסים המורכבים במשפחת אברהם, שרה והגר כפי שבאים לידי ביטוי בבראשית פרקים ט"ז וכ"א.

נצלול לתוך עומקו של הסיפור המרתק ונראה כיצד היחסים במשפחה יכולים להשפיע בצורה הרת גורל על החיים של כולם כולל הילדים.

מה יופיע בשקף?

האם ליחסים בתוך המשפחה עלולות להיות השלכות הרות גורל?
נצלול אל עומק הסיפור של אברהם, שרה והגר מתוך בראשית י"ב, ט"ו, ט"ז וכ"א, ונגלה כיצד יחסים בתוך המשפחה עלולים להוביל למשברים, קונפליקטים והחלטות שמשנות חיים.
האם קנאה, תסכול, אכזבה או אהבה – יכולים לעצב גורלות?

תוספות אמנותיות מתוכננות

(לא חובה) אם החלטתם לצרף תוספות אומנותיות, ודאו שפירטתם מה הן התוספות

∇ שקף 3

מאחורי הקלעים

עריכת שקף

***מטרת השקף**

*

רחל

כשהחלום פוגש את הספק: ההתמודדות של אברהם ושרה עם ההבטחה

על מה ידובר בשקף?

לפני שנצלול לסיפור המורכב של אברהם ושרה, נבחן, מהו הגורם לרגשות השליליים במערכת היחסים ביניהם? לאחר שאלוהים מצווה על אברהם לעזוב את מולדתו וללכת לארץ כנען, הוא מבטיח לו שייצא ממנו "גוי גדול". אך ככל שהשנים חולפות, וההבטחה מתעכבת, עקרותה של שרה הופכת למשבר. השעון מתקתק, התקווה מתפוגגת, וחוסר הביטחון גובר. אברהם פונה לאלוהים בתחושת ייאוש: "הן לי לא נתתה זרע..."

מה יופיע בשקף?

הבטחות אלוהים–תקווה או ייאוש?
מה קורה כשהחלום פוגש את הספק?
ומה קורה כשהבטחת ה' מתנגשת עם עקרות ממושכת?
ההבטחה האלוהית לאברהם ל"גּוֹי גָּדוֹל" (פרק י"ב פסוק ב') ניצבת מול השנים שחולפות,
מול השעון הביולוגי של שרה.
אברהם פונה לאלוהים בתחושת ייאוש: "הֵן לִי, לֹא נָתַתָּה זָרַע..." (בראשית ט"ו פס' ד')
האם התקווה הופכת ללחץ?
האם החלום הופך למעמסה בתוך הקשר הזוגי?

תוספות אמנותיות מתוכננות

(לא חובה) אם החלטתם לצרף תוספות אומנותיות, ודאו שפירטתם מה הן התוספות המתוכננות לשקפים ולמעברים הרלוונטיים (למשל, אפקטים ויזואליים, הנפשות, מוזיקה, צלילים מיוחדים, וכדומה).

∇ שקף 4

מאחורי הקלעים

עריכת שקף

***מטרת השקף**

*

רחל

החלטת שרה לעשות מעשה

על מה ידובר בשקף?

מכלול הסיבות הללו מובילים את שרה לעשות מעשה- בבראשית ט"ז היא מציעה לתת לאברהם את שפחתה הגר לאשה על מנת שתיבנה ממנה ושאברהם סוף סוף יזכה לבן ולעם, כפי שהובטח לו על ידי האלוהים. ואכן כפי שמתואר " וַיָּבֹא אֶל־הָגָר" והתוצאה "וַתַּהַר ".

מה יופיע בשקף?

כשהייאוש גובר – שרה נוקטת יוזמה.
מהי היוזמה?
שרה מציעה את הגר לאברהם: "אוּלַי אִבָּנֶה מִמֶּנָּה"(פרק ט"ז, פסוק ב).
כדי שאברהם סוף סוף יזכה לבן ולעם, כפי שהובטח לו על ידי האלוהים.
שרה מקריבה את מקומה כאם, אולי מרצון או אולי מאילוץ,
אך ללא ספק, מתוך תקווה לקדם את ההבטחה.
ואכן כפי שמתואר " וַיָּבֹא אֶל־הָגָר" והתוצאה "וַתַּהַר "(פרק ט"ז, פסוק ד').
אברהם נענה – והגר הרה.
מסתבר, שההצלחה היא רק לכאורה, מדוע?

תוספות אמנותיות מתוכננות

תמונה
שרה מציגה את הגר לאברהם
, Vicenç Rodés i Aries, 1835

https://he.wikipedia.org/w/index.php?title=%D7%94%D7%92%D7%A8#/media/%D7%A7%D7%95%D7%91%D7%A5:Sara_presentando_a_la_sierva_egipcia_Agar_a_su_marido_Abraham_(Real_Academia_Catalana_de_Bellas_Artes_de_San_Jorge).jpg

∇ שקף 5

מאחורי הקלעים

עריכת שקף

***מטרת השקף**

אורי

בין שפחה לגבירה: המשבר שנוצר בפרק ט"ז

על מה ידובר בשקף?

לאחר שהגר הרתה הסיפור מסתבך " וַתֵּקַל גְּבִרְתָּהּ בְּעֵינֶיהָ ". שרה פונה לעזרת אברהם ואומרת לו "חֲמָסִי עָלֶיךָ..", שרה טוענת שאברהם גרם לה עוול ודורשת מאברהם שיעמוד לצדה באופן בולט יותר. אברהם לא עושה דבר כדי לסייע לשרה ובמקום לתמוך בה ולהרגיע את תחושותיה, הוא משאיר אותה לבד במערכה. שרה מחליטה לענות את הגר וזו בורחת אל המדבר כשהיא בהריון. הגר חוזרת לבית אברהם לאר דרישת מלאך ה' שנגלה אליה במדבר והיא יולדת את ישמעאל בנה המשותף מאברהם.

מה יופיע בשקף?

המשבר הראשון– פרק ט"ז
מה קורה בין הגבירה לשפחה- בין שרה להגר?
מאבקי שליטה, קנאה, ותחושת בגידה מדוע?
לאחר שהגר הרתה, הסיפור מסתבך:
" וַתֵּקַל גְּבִרְתָּהּ בְּעֵינֶיהָ "
(פרק ט"ז, פסוק ד').- הגר מזלזלת בשרי.
שרה פונה לעזרת אברהם ואומרת לו "חֲמָסִי עָלֶיךָ.." (פרק ט"ז, פסוק ד').
ומה עושה אברהם?
לא תומך ולא מתערב.
ומה שרה מחליטה לעשות?

תוספות אמנותיות מתוכננות

∇ שקף 6

מאחורי הקלעים

עריכת שקף

*מטרת השקף

*

רחל

בין גבירה לשפחה: המשבר שנוצר בפרק כ"א

על מה ידובר בשקף?

בפרק כ"א אנו עדים לקונפליקט נוסף בין שרה להגר שפחתה ולישמעאל בנה, שקרה לאחר לידת יצחק. בעקבותיו שרה דורשת לגרש את הגר וישמעאל.
אברהם עומד שוב באמצע הקונפליקט, אך הפעם מרצה את שרה ופועל כבקשתה למרות שכתוב "וירע הדבר בעיניו". היחסים המורכבים הללו גורמים להשלכות הרות גורל כי הגר וישמעאל מגורשים מביתם של שרה ואברהם.

מה יופיע בשקף?

המשבר השני – פרק כ"א
בפרק כ"א אנו עדים למשבר נוסף בין שרה להגר שפחתה ולישמעאל בנה, שקרה במשתה לאחר לידת יצחק.
מהו המשבר?
שרה דורשת מאברהם: "גָּרֵשׁ הָאָמָה הַזֹּאת וְאֶת-בְּנָהּ" (בראשית כ"א פסוק י')
ואברהם? "וַיֵּרַע הַדָּבָר מְאֹד, בְּעֵינֵי אַבְרָהָם, עַל, אוֹדֹת בְּנוֹ" (בראשית כ"א פסוק י')
הוא שוב עומד באמצע הקונפליקט, אך הפעם נענה, לבקשת שרה למרות הקושי.
ובסופו של דבר, הגר וישמעאל מגורשים.
בעקבותיו שרה דורשת לגרש את הגר וישמעאל.
מה גרם לשרה לדרוש את גרוש הגר וישמעאל? נדע בהמשך

תוספות אמנותיות מתוכננות

(לא חובה) אם החלטתם לצרף תוספות אומנותיות, ודאו שפירטתם מה הן התוספות המתוכננות לשקפים ולמעברים הרלוונטיים (למשל, אפקטים ויזואליים, הנפשות, מוזיקה, צלילים מיוחדים, וכדומה).

∇ שקף 7

מאחורי הקלעים

עריכת שקף

***מטרת השקף**

*

רשמו את שמות התלמידים שידברו בשקף זה

השאלה הנשאלת: שרה חטאה או לא חטאה?	

על מה ידובר בשקף?

בהערכת התנהגותה של שרה כלפי הגר וישמעאל עולה השאלה המוסרית: האם שרה נהגה בצדק כאשר עינתה את הגר וביקשה לגרש אותה ואת ובנה, או שמא פעלה בחוסר מוסריות וחטאה בהתנהלותה זו מתוך קנאה, פחד או תחושת איום?

מה יופיע בשקף?

האם שרה חטאה? שאלה מוסרית ומעוררת מחלוקת: האם שרה נהגה באכזריות, או שמא פעלה כפי שגיבורה הייתה פועלת בסיטואציה קשה? האם זו קנאה, פחד, אובדן שליטה – או ניסיון נואש לשמור על המשפחה שלה?

תוספות אמנותיות מתוכננות

∇ שקף 8

מאחורי הקלעים

עריכת שקף

***מטרת השקף**

*

אורי

עמדה ראשונה: שרה חטאה!

על מה ידובר בשקף?

עמדה זו רואה פגם בהתנהגותה הבלתי מוסרית של שרי כלפי הגר ובנה. הרמב"ן, רואה במעשה העינוי של הגר חטא אברם שותף לחטא מפני שלא מנע משרי את עינוי הגר "חטאה אמנו בעינוי הזה, וגם אברהם בהניחו לעשות כן, ושמע ה' אל עניה ונתן לה בן שיהא פרא אדם לענות זרע אברהם ושרה בכל מיני הענוי".
על פי הרמב"ן גם אברם שותף לחטא מפני שלא מנע משרי את עינוי הגר.
שניהם נענשו על פי עיקרון הענישה "מידה כנגד מידה" שכן בהמשך צאצאי אברהם ושרה יעונו על ידי צאצאי הגר

מה יופיע בשקף?

עמדה ראשונה – שרה חטאה!
עמדה זו רואה פגם בהתנהגותה הבלתי מוסרית של שרה כלפי הגר ובנה.
מדוע?
עינוי היא התנהגות שאינה הומנית ושרה יכלה בדרך אחרת.
הרמב"ן מתייחס לשאלה זו ומציג עמדה נוקבת:
" חטאה אמנו בעינוי הזה, וגם אברהם בהניחו לעשות כן, ושמע ה' אל עניה ונתן לה בן שיהא פרא אדם לענות זרע אברהם ושרה בכל מיני הענוי".

תוספות אמנותיות מתוכננות

∇ שקף 9

מאחורי הקלעים

עריכת שקף

***מטרת השקף**

*

רחל

שרה לא חטאה

על מה ידובר בשקף?

עמדה זו נותנת לגיטימציה והבנה להתנהגות זו של שרי כלפי הגר ובנה ומפנה ביקורת כלפי הגר השפחה אשר מרדה בגבירתה שרי .
אלחנן סמט מחזיק בעמדה זו רואה בה התנהגות לא ראויה וכפוית הטובה כלפי שרה העקרה, שהטיבה עימה בכך שנתנה לה להרות מאברהם.
ביקורת זו מיוחסת גם לבנה של הגר, ישמעאל אשר במשתה של יצחק בפרק כ"א נכתב כי הוא: "..מְצַחֵק". על פי רש"י ישמעאל התנשא והטיח בפני שרה את חוק הבן הבכור היורש פִּי שְׁנַיִם: "..שוטים, אני בכור ואני נוטל פי שנים". בכך הוא התגרה בה במקום מאד רגיש אצלה- בנה יצחק . מחשש שיירש פי שניים שרה פונה לאברהם בדרישה: "גָּרֵשׁ הָאָמָה הַזֹּאת, וְאֶת-בְּנָהּ.."

מה יופיע בשקף?

עמדה שנייה – שרה לא חטאה!
עמדה זו נותנת לגיטימציה להתנהגות שרה כלפי הגר וישמעאל
מדוע?
בפרקים ט"ז ישנה ביקורת על התנהגותה של הגר וכן בפרק כ"א על התנהגותו של ישמעאל.
אלחנן סמט מתייחס לשאלה זו ומפנה אצבע מאשימה כלפי הגר:

תוספות אמנותיות מתוכננות

שרה לא התעמרה – אלא הגיבה למרד של הגר. הגר שהשכחה את מקומה, התנהגה בכפיות טובה כלפי שרה.
גם ישמעאל – לא חף מביקורת. במשתה של יצחק, נכתב שהוא: "מְצַחֵק" (בר' כ"א פסוק ט').
על פי רש"י: התנשאות, זלזול ותביעת ירושה: "אני בכור – אני נוטל פי שניים!"
מה עושה שרה?

∇ שקף 10

מאחורי הקלעים

עריכת שקף

*מטרת השקף

*

אורי לוי

היבט אישי

על מה ידובר בשקף?

לדעתי, ניתן לקבל בהבנה את התנהגותה של שרה כלפי הגר ובנה, שכן היא עמדה בסיטואציות קשות ונותרה לבדה בהתמודדות עימן. עקרותה, הצורך לרצות את אברהם, הוויתור על הזכות להיות אם ולהעניק את הזכות הזו להגר, כל אלו התגלו כקשים מנשוא עבורה. שרה פועלת ברגישות, בהוגנות, על פי ערך האנושיות ובהתאם לחוק הנהוג במזרח הקדום המתיר את נתינת הגר לאברהם. שרי לא ציפתה, כי זו תתנשא עליה ותתפוס את מקומה לצד אברהם. היא לא שיערה, שאברהם יגלה אדישות, לא יצדד בה ויותיר אותה לנהל לבד את הסיטואציה . שרה בסך הכול רצתה להשיב ולו במעט את כבודה האבוד ולהשיב את מעמדה כגבירה.

מה יופיע בשקף?

תוספות אמנותיות מתוכננות

שרה לא ציפתה, שהגר תתנשא עליה, שרה לא ציפתה שהגר תנסה לתפוס את מקומה לצד אברהם.
שרה לא שיערה, שאברהם יגלה אדישות, ויותיר אותה לנהל לבד את הסיטואציה. שרה לא מושלמת, אבל היא אנושית, היא עקרה, כואבת, מוותרת, ואז נבגדת. שרה פעלה מתוך בדידות, רצון טוב, וקורבן אישי גדול.
התנהגותה כלפי הגר–נובעת ממאבק לשרוד ולהשיב את כבודה האבוד.

∇ שקף 11

מאחורי הקלעים

עריכת שקף

***מטרת השקף**

*

רחל

תובנה אישית - היבט מוסרי

על מה ידובר בשקף?

התובנה האישית שלי מהסיפור היא שאפשר להבין את הכאב של שרה, ועדיין לחשוב שהדרך שבה פעלה הייתה פסולה ושהיא חטאה כלפי הגר. אני יכולה להבין את העלבון שלה ואת הקושי מול הגר, אבל בעיניי, הפגיעה שהיא חוותה אינה מצדיקה פגיעה באחרת. דברי רד"ק גרמו לי לחשוב שדווקא כשיש לנו כוח על מישהו אחר, יש לנו אחריות גדולה יותר לרסן את עצמנו. הגר הייתה תלויה בשרה, ולכן היה על שרה לשקול כיצד מעשיה משפיעים עליה. מכאן אני לוקחת לחיים שלי את ההבנה שגם ברגעים של כעס ועלבון, האחריות לתגובה שלי

נשארת בידיי. מותר לי להיפגע ולהציב גבולות, אבל עליי לעשות זאת תוך שמירה על כבודו של האדם שמולי.

מה יופיע בשקף?

אפשר להבין את כאבה של שרה, בלי להצדיק את עינוי הגר. העלבון שחשה מסביר את תגובתה, אך אינו פוטר אותה מאחריות לתוצאות מעשיה.

- **ככל שיש לאדם יותר כוח, כך גדלה אחריותו:** מעמדה של שרה כגבירה חייב אותה לרסן את כוחה כלפי הגר, שהייתה תלויה בה.
- **גם בזמן פגיעה אפשר לבחור כיצד להגיב:** כעס ועלבון הם רגשות מובנים, אך אינם מצדיקים פגיעה באדם אחר.
- **הצבת גבולות צריכה לשמור על כבוד האחר:** שרה הייתה יכולה לדרוש יחס מכבד בלי לענות את הגר.

תוספות אמנותיות מתוכננות

∇ שקף 12

מאחורי הקלעים

עריכת שקף

*מטרת השקף

*

רחל

איפה זה פוגש אותנו?	

על מה ידובר בשקף?

יחסים משפחתיים הם לא תמיד פשוטים, לכן אנו נדרשים להבנה ותמיכה כדי להתגבר על המכשולים. הסיפור של אברהם, שרה והגר מדגים לנו כיצד חוסר הבנה וקנאה יכולים לגרום לסבל רב במשפחה
מצבים אלה מוכרים לנו גם מחיינו האישיים. אבל התובנה החשובה ביותר היא שכל אישה רוצה להרות , ללדת ולחוות את האימהות., וכל אישה תעשה הכול כדי להרות וכל אימא תעשה הכול עבור ילדיה כדי שיהיו להם חיים טובים, הרי אין בעולם אהבה כמו אהבה של אימא

מה יופיע בשקף?

איפה זה פוגש אותנו?
כפי שראינו, יחסים משפחתיים הם לא תמיד פשוטים: **מצד אחד, קנאה, חוסר תקשורת, בדידות, ומצד שני גם אהבה עזה.** **כל אלו יכולים להתקיים במשפחה אחת, והם מוכרים לנו גם מחיינו האישיים. כדי להתגבר על המכשולים הללו, אנו נדרשים להבנה ולתמיכה.** **תובנות חשובות עולות מהמורכבות במערכת היחסים בתוך המשפחה.** **מהן?** **כל אימא תעשה הכול עבור ילדיה כדי שיהיו להם חיים טובים, כי אין בעולם אהבה כמו אהבה של אימא** **יש לדבוק בערכי היסוד של כבוד , נאמנות ואהבה שעליהן כל משפחה צריכה להישען**

תוספות אמנותיות מתוכננות

(לא חובה) אם החלטתם לצרף תוספות אומנותיות, ודאו שפירטתם מה הן התוספות המתוכננות לשקפים ולמעברים הרלוונטיים (למשל, אפקטים ויזואליים, הנפשות, מוזיקה, צלילים מיוחדים, וכדומה).

דבר אחרון- כשאני פגועה, האחריות לתגובה שלי נשארת בידיי. עליי להגן על כבודי תוך שמירה על כבודו של האדם שמולי.	

מושגים
מושגים: הבטחה אלוהית, עבדות , חוק הבן הבכור היורש, חוקי מזרח קדום, שליח האל תפיסות: תפיסת גמול, מידה כנגד מידה ערכים: יחס ההומאני (כלפי הגר), מוסר, כפיות טובה, כבוד, המשפחה

מקורות

רמב"ן, ספרות מקרא קודש, בראשית ט"ז פסוק ו', https://kodesh.snunit.k12.il/comment/t0116_6.htm
אלחנן סמט, "ותענה שרי" - האם "חטאה אמנו בעינוי הזה"?, אתר דעת, בראשית ט"ז, https://www.daat.ac.il/daat/tanach/samet/b3-2.htm
"חוק חמורבי", אנציקלופדיה מקראית, כרך ב, ירושלים: מוסד ביאליק, , עמ' 782.
רש"י, מאגר ספרות קודש, בראשית כ"א פסוק ט, https://kodesh.snunit.k12.il/comment/t0121_9.htm
חיים חיון, 2016 "פעם למעלה ופעם למטה" , 929, פסקה לפני האחרונה במאמר חיון הוא חוקר מקרא, הוא מתייחס במאמרו לחוסר ההומאניות של שרה להגר שמעמדה זהה למעמד של הגרים
רד"ק, ספריא, בראשית ט״ז פסוק ו׳ הרד"ק הוא פרשן מקראי מסורתי , הפרשנות שלו שופכת אור על היחסים במשפחת אברם בעקבות ההתנשאות של הגר ועינוי שרי את הגר